

УДК 378:372.853

В. В. Масич

ВІДОБРАЖЕННЯ В ПЕРІОДИЧНІЙ ПРЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

© Масич В. В., 2015

<http://orsid.org/0000-0002-8943-7756>

У статті проаналізовано відображення в періодичній пресі значення творчого навчання щодо підготовки майбутніх фахівців високого рівня. Розкрито особливості професійної підготовки майбутніх фахівців, що здійснюється на основі творчої діяльності. Встановлено, що у процесі творчої діяльності особистість або досягає задуманих результатів, що представляють об'єктивну або, як правило, суб'єктивну новизну і оригінальність. З'ясовано залежність ефективності організації творчої діяльності студентів від ряду соціально-педагогічних умов. Зокрема, для того, щоб творча діяльність сприяла розвитку особистості, викладачу необхідно: правильно організувати роботу студентів з чітким визначенням мети, мотиву, дій; вивчити мотиви і цілі студентів, їх рівень готовності до здійснення даного виду творчої діяльності; коригувати освітні програми у бік досягнення потенційних можливостей студентів; визначити систему заходів, щодо сприяння формуванню позитивної мотивації до творчої діяльності (створення ситуацій успіху, новизна, цікавість, проблемність змісту, емоційність спілкування, різноманітні активні форми спільної роботи викладача зі студентами, осмислення студентами виконуваної роботи, регулярна оцінка результатів діяльності, можливість самовираження).

Ключові слова: *періодична преса, творчість, творче навчання, майбутній фахівець.*

Масич В.В. Отражение в периодической печати подготовки будущих специалистов.

В статье проанализировано отражение в периодической печати значение творческого обучения для подготовки будущих специалистов высокого уровня. Раскрыты особенности подготовки будущих специалистов обеспеченные на основе творческой деятельности. Установлено, что в процессе творческой деятельности личность или достигает задуманных результатов, представляющих объективную или, как правило, субъективную новизну и оригинальность. Выяснено зависимость эффективности организации творческой деятельности студентов от ряда социально-педагогических условий. В частности, для того, чтобы творческая деятельность способствовала развитию личности, преподавателю необходимо: правильно организовать работу студентов с четким определением цели, мотива, действий; изучить мотивы и цели студентов, их

уровень готовности к осуществлению данного вида творческой деятельности; корректировать образовательные программы в сторону достижения потенциальных возможностей студентов; определить систему мероприятий по содействию формированию положительной мотивации к творческой деятельности (создание ситуаций успеха, новизна, интерес, проблемность содержания, эмоциональность общения, различные активные формы совместной работы преподавателя со студентами, осмысления студентами выполняемой работы, регулярная оценка результатов деятельности, возможность самовыражения).

Ключевые слова: периодическая печать, творчество, творческое обучение, будущий специалист.

Masych V.V. Demonstration of training for future professionals in periodical publications.

The article analyzes the reflection in the press regarding the importance of creative teaching training of future professionals of high level. The features of training future professionals based on creativity. Found that in the process of creative activity a person gets certain results that showing objective and usually subjective novelty and originality.

The article also heightened attention on the fact that engineering and teacher training institutions have great opportunities available quality training of future professionals through creative activity of students through active learning of shapes, a variety of independent and quite sophisticated creative work (search, monitoring, design, modeling, etc.), practical tasks of enterprises, institutions, research institutes and others.

It shows the dependence of the efficiency of creative activity of students on a number of social and educational conditions. In particular, to make creative activity contributed to the development of the individual, the teacher should: organize the work of students with clearly defined goals, motives and actions; examine the motives and goals of students, their readiness to implement this type of creative activity; adjust educational programs towards achieving the potential of students; define a set of measures to promote the formation of positive motivation for creative activities (creating situations of success, novelty, curiosity problematic content, emotional communication, various forms of active collaboration of the teacher and students, the students understanding of the work, regular evaluation results, the possibility of expression).

In the press, distinguish different stages of the creative person. Generally, teachers have to deal with creative personalities of students who are at different stages of development. It determines the specific educational activities and puts a new task to create conditions not only for the exercise and the formation of the creative person, but to move it to a higher level of development.

Key words: periodical publications, creativity, creative learning, future professionals.

Постановка проблеми. Науковий інтерес до аналізу процесу становлення, розвитку, самореалізації особистості та ролі творчості в цьому процесі охоплює все більш широкі сфери знання. У даний час дослідженням даної проблеми займаються філософія, соціологія, психологія, логіка і методологія, фізіологія, педагогіка, кібернетика, історія науки і техніки. Кризові явища в освіті зумовили пошук нових концептуальних підходів та інноваційних технологій в системі освіти. Сьогодні саме життя наполегливо пов'язує самоактуалізацію людини з культурологічними проблемами, своєрідним фундаментом є творча культура особистості, її творчий потенціал.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Дослідження проблеми творчості мають загальну спрямованість, про що можна зробити висновок, зважаючи на сформовані в історії дослідження цього феномена декілька підходів:

Філософський, що має два різновиди - гносеологічний і метафізичний. Гносеологічний підхід спрямований на пізнання світу в процесі художньої інтуїції (Платон, Шопенгауер, Бергсон, Н. Лоський та ін.). Метафізичний підхід розкриває суть релігійно-етичної інтуїції (Сократ, Фома Аквінський, В. Соловйов);

Психологічний, в якому можна виділити підходи, пов'язані зі зближенням з природознавством і розглядом проблеми творчої уяви, творчої інтуїції, натхнення, а також напрям у психопатології, що розглядає проблему творчої діяльності в контексті геніальності-божевілля (Ломброзо, В. Бехтерев, В. Чіж та ін.), впливу спадковості, статі та інших ознак;

Інтуїтивний, який можна розглядати з позиції естетичного підходу, що спрямований на розкриття, наприклад, метафізичної суті світу в процесі художньої інтуїції (Платон, Шиллер, Шопенгауер, Ніцше та ін.). У музиці, живописі, архітектурі тощо, а також з позицій історико-літературного підходу (О. Потебня, О. Веселовський, Д. Овсяніко-Куликовський та інші), де є спроба розглянути народну поезію, міфи, казки (С. Грузенберг).

Творчість - одна з проблем, що привертає увагу в тій чи іншій мірі, але посилення або осмислення її на кожному конкретно-історичному етапі залежить від глибини соціальних перетворень, об'єктивної потреби у творчій діяльності мас і окремої особистості, від особливостей декларованого і справжнього ставлення держави, громадської системи до людини.

В умовах певної міри свободи людини в суспільстві зростає інтерес до дослідження творчості як способу саморозвитку і самореалізації особистості. У процесі творчої діяльності розвиваються здібності пересічної людини до перетворення навколишньої дійсності і себе, з'являються навички та вміння самооцінки, самостійного пошуку істини поглибленого пізнання.

В періодичній пресі знаходимо підтвердження того, що виникнення нового напрямку у розвитку проблеми творчої діяльності було зумовлено широким впровадженням досягнень і відкриттів науки в техніку і технологію промислового виробництва. В значній мірі зросла потреба у фахівцях, здатних до прояву творчості у вирішенні своїх професійних завдань. Це зумовило і новий інтерес до проблеми формування творчої особистості фахівця. Крім того, у періодичній пресі з'являються результати досліджень, які, аналізуючи процес вирішення виникаючих суперечностей в галузі техніки, приводять його в певну систему, що дозволяє знайти певні алгоритми вирішення суперечності, що виникла (Г. Альтшуллер, Р. Шапіро, Д. Енгельмейер, В. Моляко та інші). Однак сам процес виникнення «відкриття» в даному випадку залишається ніби в тіні, оскільки, з одного боку, творчий акт розглядається як вирішення виникаючої суперечності, а, з іншого, - не розглядається природа самої творчої активності, тобто чим вона спонукається, як підкріплюється, як реалізується тощо.

Таке розходження інтересів дослідників різних напрямів і галузей наук до проблеми творчої діяльності призводить до того, що сьогодні в розумінні суті поняття «творчість» немає єдиної точки зору. Загальновідомим є визначення: «Творчість - діяльність, що породжує щось якісно нове, що ніколи раніше не існувало. Діяльність може виявлятися в будь-якій сфері наукової, виробничо-технічної, художньої, політичної тощо - там, де створюється, відкривається, винаходиться щось нове» [6, с. 164].

Більш нове визначення поняття «творчість» знаходимо в словнику «Психологія»: «Творчість - діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. Вона передбачає наявність у особистості здібностей, мотивів, знань і умінь, завдяки, яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю. Вивчення цих властивостей особистості виявило важливу роль уяви, інтуїції, неусвідомлюваних компонентів розумової активності, а також потреби

особистості в самоактуалізації, в розширенні своїх творчих можливостей» [9, с. 646].

У періодичній пресі, присвяченій аналізу проблем творчості, дослідниками в різних галузях знання дано велику кількість визначень творчості. Особливий інтерес представляють осмислення, розуміння проблеми «Творча діяльність як засіб розвитку особистості», що дозволяє викладачеві будувати педагогічний процес таким чином, щоб готувати майбутніх фахівців високого рівня. Необхідне оволодіння теоретичними знаннями про творчу діяльність як про один з видів діяльності, про її структурні компоненти і особливості, про соціально-педагогічні умови її ефективно організації.

Без діяльності неможлива людське життя. Людина постійно щось робить, чимось зайнята: вона працює, вчиться, грає, читає, думає, спілкується з людьми, займається спортом тощо. Тобто, вона проявляє активність або вчиняє дії в певній сукупності. Сукупність дій стає діяльністю при наявності цілей і мотивів.

Діяльність - це сукупність дій людини, які пов'язані певними мотивами і спрямованих на досягнення поставленої мети.

Діяльність людини різноманітна. Залежно від тих чи інших ознак діяльності можлива різна класифікація. Одним з найважливіших ознак є спосіб досягнення результатів (самостійно або наслідувально) і характеристика самого результату (як представлена в ньому об'єктивна або суб'єктивна новизна і оригінальність). По ньому якраз і розрізняють репродуктивну і продуктивну (творчу) діяльність.

У загальному розумінні творча діяльність (творчість) розглядається як діяльність зі створення певного результату (образу, речі, ознаки, почуття), процесу, що не мають аналогів. Вона має об'єктивний або суб'єктивний характер. Об'єктивний - це коли створений результат або процес оригінальні і не повторюють щось наявне в досвіді інших людей.

Суб'єктивний - це коли результат процесу є новим, оригінальним для даної людини або він не знав про існування аналогічних результатів чи процесу.

Ефективна підготовка майбутніх фахівців забезпечується творчою діяльністю студентів. Саме творчою діяльністю може бути визнана така діяльність, у процесі якої особистість або досягає задуманих результатів, що

представляють об'єктивну або, як правило, суб'єктивну новизну і оригінальність (наприклад, студент отримує нові (для нього) знання, уміння, формує індивідуальні особливості особистості, створює нове або таке поєднання раніше відомих речей, яке для нього є чимось новим), або реалізує новий підхід до вирішення поставленого творчого завдання або проблеми (наприклад, студент використовує нетрадиційні шляхи вирішення творчого завдання, проблеми), або і те, і інше.

В більшості випадків, творча діяльність студентів неможлива без діяльності репродуктивної.

Творча діяльність включає в себе всі характеристики діяльності в цілому і має свої особливості. Зокрема, щоб творча діяльність відбулася, потрібне творче завдання або проблема, яку необхідно вирішити (мета діяльності), позитивна мотивація до творчості, здібності до здійснення творчої діяльності, знання про об'єкт діяльності та вміння з ним працювати, громадська та особиста значущість творчості, новизна і оригінальність результату, процесу.

Ефективна організація творчої діяльності студентів залежить від низки соціально-педагогічних умов.

1. Усвідомленість спільної творчої діяльності студентів і викладачів з метою їхнього розвитку.

2. Здійснення вибору форм творчої діяльності самими учасниками.

3. Необхідність реалізації у творчій діяльності принципів гуманізації, демократизації, індивідуалізації, диференціації, колективізму, наступності, врахування індивідуальних особливостей студентів та рівня особистісного розвитку.

4. Достатнє самоврядування творчою діяльністю.

5. Визнання особистості студента суб'єктом творчої діяльності. Основне мистецтво педагога зводиться до того, щоб спрямовувати і регулювати (управляти) цю діяльність.

6. Акцент у всіх видах творчої діяльності ставиться на гуманітарно-естетичну освіту студентів, спрямовану на розвиток розуму, мови, інтуїції, уяви, високих моральних почуттів, чуйності до краси, гармонії, культури спілкування, залучення до культури і духовності українського суспільства.

Дана умова впливає з концепції, розробленої науковою школою Л. Виготського. Згідно з нею, в основі психічного розвитку людини лежить

зміна різних типів її діяльності, яку вона реалізує в спілкуванні з іншими; кожному віку як своєрідному і якісно специфічного періоду життя людини відповідає певний тип провідної діяльності, його зміна характеризує зміну вікових періодів. У кожній провідній діяльності виникають і формуються відповідні психічні новоутворення, спадкоємність яких створює єдність психічного розвитку людини. Навчання і виховання є історично виробленими формами спілкування викладачів з учнями, за допомогою яких вони організують і спрямовують в потрібне русло їхню діяльність [2].

В класифікації Д. Ельконіна, яка була розроблена на основі праць Л. Виготського і О. Леонтьєва, одним з етапів розвитку людини є навчально-професійна діяльність, що в певній мірі притаманна старшокласникам, а більше студентам ВНЗ. Завдяки їй у них формується потреба в праці, професійне самовизначення, а також пізнавальні інтереси й елементи дослідницьких умінь, здатність будувати свої життєві плани, моральні, громадянські якості особистості, стійкий світогляд [5].

Окремі типи провідної діяльності не можна сформувати у людини в довільній послідовності.

Аналіз періодичної преси дозволяє стверджувати, що інженерно-педагогічні навчальні заклади мають у наявності великі можливості якісної підготовки майбутніх фахівців, завдяки організації творчої діяльності студентів через активні форми пізнавальної діяльності, різноманітні самостійні і досить складні види творчих робіт (пошук, спостереження, конструювання, моделювання тощо), виконання практичних завдань підприємств, установ, НДІ тощо.

Для того, щоб творча діяльність сприяла розвитку особистості, викладачеві необхідно правильно організувати роботу студентів з чітким визначенням мети, мотивів, дій. В основі цього лежить важка і велика підготовча робота з вивчення мотивів і цілей студентів, рівня їхньої готовності до здійснення даного виду творчої діяльності, коригування освітньої програми (цілей, завдань, змісту, методів, форм) у бік досягнення потенційних можливостей студентів; визначення системи заходів, що сприяють формуванню позитивної мотивації до творчої діяльності в студентів, які її не мають, та з метою ефективності освітнього процесу. Способи мотивації можуть бути різними. Це і створення ситуацій успіху, і новизна, і цікавість, і проблемність

змісту, і емоційність спілкування, і різноманітні активні форми спільної роботи викладача зі студентами, і осмислення студентами виконуваної роботи, і регулярна оцінка результатів діяльності, і можливість самовираження тощо.

Розглянута Т. Долматовою діяльнісна теорія описує особистість у психологічних характеристиках. Вона стверджує, що особистість - це система соціальної діяльності людини: психічної (свідомість) і практичної (поведінка). Іншими словами, особистість людини визначається її думками, справами, вчинками [3].

З огляду на публікації у періодичній пресі, можна стверджувати, що виділяють різні стадії розвитку творчої особистості:

1. Стадія виборчої мотиваційно-творчої спрямованості (характеризується виявленням стійкого інтересу до певного виду діяльності);

2. Стадія інтелектуально-творчої активності (характеризується підвищеною інтелектуальною чутливістю особистості до вирішення суперечностей і проблем у певній сфері творчої діяльності);

3. Стадія перших значних творчих досягнень;

4. Стадія підвищеної професійної творчої активності;

5. Стадія формування індивідуального творчого стилю діяльності та майстерності (характеризується високою стійкою творчої продуктивністю);

6. Стадія розквіту таланту (характеризується тим, що особистість далеко перевершує досягнення сучасників);

7. Стадія геніальності (тут внесок у вирішення тих або інших проблем випереджає своїх сучасників на ціле століття).

Як правило, педагогам доводиться мати справу з творчими особистостями студентів, які перебувають на різних стадіях розвитку. Це визначає специфіку педагогічної діяльності і ставить нове завдання - створити умови не лише для прояву і формування творчої особистості, а й для переходу її на вищий щабель розвитку.

Згідно аналізу періодичної преси існує безліч аспектів розуміння творчості. Серед найбільш відомих межа проходить між розумінням творчості як соціального феномену та розуміння його як механізму розвитку, як атрибуту притаманного природі і суспільству.

Так, Я. Пономарьов розглядає творчість як необхідну умову для розвитку матерії, утворення її нових форм, разом з виникненням якої змінюються і самі

форми творчості. Творчість людини лише одна з таких форм. Дана точка зору сходиться до гегелівської філософії, де поняття творчої самодіяльності має універсальні характеристики. Дослідники, що підтримують таку точку зору, розглядають творчість як позаісторичну категорію, що позначає загальну форму розвитку матеріального світу через створення, виникнення нового, де загальний критерій творчості виступає як критерій розвитку. Я. Пономарьов у своїх працях розвиває ідеї відомих вчених, що займалися дослідженням проблеми творчості та творчої діяльності, зокрема, Л. Виготського, О. Леонтьєва, О. Потєбні та інших. Досліджуючи процес творчості, Я. Пономарьов узагальнив її структуру, розроблену П. Енгельмеєром, М. Блохом, Ф. Левінсоном-Лессингом та ін., і виділив найбільш характерні «фази творчого процесу» властиві творчій діяльності. У найбільш узагальненому вигляді фази творчого процесу включають в себе: перша фаза (свідома робота) - підготовку (особливий діяльний стан як передумова інтуїтивного проблиску нової ідеї); друга фаза (несвідома робота) - дозрівання (несвідома робота над проблемою, інкубація спрямовуючої ідеї); третя фаза (перехід несвідомого у свідомість) - натхнення (в результаті несвідомої роботи в сферу свідомості надходить ідея рішення, спочатку в гіпотетичному вигляді, у вигляді принципу, задуму); четверта фаза (свідома робота) - розвиток ідеї, її остаточне оформлення і перевірка.

Як зазначає Я. Пономарьов, при інтерпретації сукупності фаз головні труднощі виникали зазвичай з несвідомою роботою. Дійсно, обмеження процесу творчості межами даної структури не дає можливості пошуку відповіді на головні питання проблеми - як відбувається осяяння, що необхідно зробити для того, щоб творчо виконати роботу, чи можна формувати творчу особистість і розвивати необхідні творчі якості? З іншого боку, за межами даної структури творчого процесу залишаються не менш важливі аспекти взаємозв'язку і взаємозалежності особистісних якостей і особливостей людини і характеру протікання творчих процесів у її діяльності; ролі соціального оточення, соціокультурного середовища, енергетичного та інформаційного взаємообміну людини з іншими людьми, літературою, природою тощо, значення для прояву творчих здібностей можливості реалізації задуманих проектів і рішень. Тут, в даній структурі найбільш відкрито виявляється суперечність, що немов би відображає дві тенденції в розкритті феномена творчого процесу - з одного

боку, бачимо, що нове слід розглядати як процес головного логічного розвитку, а, з іншого, - можна відзначити, що поява нового неможлива без деякого інтуїтивного моменту. Зокрема, наявність інтуїції в логіці наукового дослідження підкреслює П. Копнін. В. Біблер при цьому говорить про необхідність пошуку логічного механізму інтуїції [1].

Дослідження, проведені Я. Пономарьовим, підтверджують вплив складених в ході дій людини і неусвідомлюваних нею психічних утворень на подальшу успішну діяльність. Однак, гіпотеза про можливість пояснення ефективного творчого вирішення поставленого завдання, виходячи з впливу «побічних» продуктів попередніх видів діяльності вчення, праці здатна пояснити лише ту частину творчо вирішуваних завдань, які засновані на набутому досвіді у різних видах діяльності.

Отже, розглядаючи творчість як один з найважливіших засобів підготовки майбутніх фахівців відповідно до досягнень сучасної психології та педагогіки (Л. Виготський, В. Давидов, В. Кузін, А. Матюшкін та ін.), можна зробити висновок, що залучення студентів до активної творчої діяльності дозволить одержати фахівців високого рівня і створити необхідну професійну базу для вирішення найбільш нагальних завдань країни.

Література

1. Библер В.С. Мышление как творчество (Введение в логику мысленного диалога) / В.С. Библер. - М. : Политиздат, 1975. – 399 с.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. - М. : Педагогика, 1991.
3. Долматова Т.А. Организационно-педагогические условия развития качеств творческой личности детей в системе дополнительного образования : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.08 / Т.А. Долматова. – М., 2001. – 164 с.
4. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологический словарь-справочник / М.И. Дьяченко, Л.И. Кандыбович. - Мн. : Харвест; М. : АСТ, 2001. – 576 с. - (Библиотека практической психологии).
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. - М., 1975.

6. Некрасов С.И., Некрасова Н.А. Философия науки и техники : тематический словарь справочник. Учебное пособие / С.И. Некрасов, Н.А. Некрасова. – Орел : ОГУ, 2010. – 289 с.

7. Пономарев Я.А. Исследование творческого потенциала человека / Я.А. Пономарев // Психологический журнал. - Т. 12. - № 1. - 1991. - С. 3-12.

8. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика / Я.А. Пономарев. - М. : Педагогика, 1976. – 280 с.

9. Шапарь В.Б. Новейший психологический словарь / В.Б. Шапарь, В.Е. Россоха, О.В. Шапарь; под общ. ред. В.Б Шапаря. - Изд. 3-е. - Ростов н/Д. : Феникс, 2007. – 806 с.